

تهیه و تنظیم:
مهندس اکبر شیرزاده

پژوهشی در مورد

ترتیب داخلی خانه های تاریخی اصفهان با زربفت، ترمه و حریر

شده جلب توجه می نماید. این درب زیر سر در منحنی آرام و موقری که گچ بری زیبایی بروی آن انجام شده و یا با خاک اخری به رنگ قرمز زیبایی درآمده، نصب شده و با رنگی زیبا و ملایم و هماهنگ شده طرفین در، زیر طاق نما، دو سکوی خوش تراش از سنگ مرمر یا سنگ های مرغوب دیگر تراشیده و کار گذاشته اند.

در ورودی متصل به دالانی است عریض و نه چندان طولانی، با سقفی منحنی، دیوارهای روشن و گچ بری که اصطلاحاً به آن «هشتی» می گویند. در انتهای دالان، در دیگری است که به حیاط خانه باز می گردد و به وسیله سکوی سنگی خوش تراش، نیم متری پائین می رود تا با حیاط خانه هم سطح شود، وسط حیاط حوض سنگی دایره ای شکل یا بیضی، گاهی هم به شکل چند ضلعی بسیار زیبا به عمق نیم تا یک متر به چشم می خورد. در وسط حوض دو سه فواره سنگی خوش تراش که گاهی به شکل سر حیوانات ساخته شده و از دهان آنها آب فوران می کند؛

هنرمند اصفهان است که به مجالس جلوه خاصی می بخشد. حال می توان تصور نمود که این نواغ هنری، خانه های خود را و یا خانه های متمکین و هنرشناسان و دوستداران هنر را چگونه زینت می دادند و با مصالحی از جنس خاک، گچ، سنگ، چوپ و شیشه چه بهشتی را می آفریدند.

این خانه ها در اصفهان نمونه های زیادی دارند؛ خانه های که هر کدام از نظر معماری و نجاری و نقاشی و تزئینات با یکدیگر متفاوت بوده و در نوع خود بی نظیر و تحسین برانگیز هستند. برای نمونه به شرح زیبایی و چگونگی این آثار گرانقدر که حکایت از عظمت هنر و فرهنگ باستانی این مرز و بوم دارند؛ می پردازیم.

در کوچه یا خیابانی که جوی آب زلالی از وسط می گذرد و اطرف آن را درختان چنار و بیدهای معلق (بید مجنون) پوشانیده؛ ابتدا درب چوبی خوش نما که جنس آن از گردو و یا چنار با گل میخها و درکوبهای فلزی فرم دار که برخی به شکل سر حیوانات ساخته

همگان اصفهان را نصف جهان، مهد ذوق و سلیقه و هنر می دانند. آثار هنرمندان اصفهانی، زینت بخش موزه های هنری جهان است. بسیاری از کاخ ها و بناهای عالی با آثار هنرمندان فرش ذوق اصفهانی آراسته شده اند. نقش های گل و مرغ، مینیاتور، چهره سازی، گچ بری، آئینه کاری، درهای منبت و سقف های گنبدی که چشم دل را نوازش می دهد؛ یادآور اصفهان و هنرمندان آن است.

زمانی که به بقاع متبرکه پا می گذاریم. درهای طلا و نقره با نقوش اسلیمی و گل و مرغ های برجسته کار هنرمندان اصفهانی فضای روحانی آن را تماشائی تر می نماید. در مساجد و تکایا با خطوط کوفی و بنایی و ثلث و نستعلیق و کاشی کاری منقوش و کاشی کاری منقوش و معرق زیبا چشم تماشاگر را خیره می سازند. در مراسم سوگواری، علامت های بزرگ فولادی طلاکوب و نقره کوب با انواع پرنده های نصب شده روی آنها و حیوانات فلزی زرانوده، کار دست استادان

قرار دارد.

کنار حوض، پاشویه سنگی زیبایی ساخته شده تا آب‌های اضافی خارج شود در اطراف حوض باغچه‌هایی به اشکال هندسی در نظر گرفته شده و در بین باغچه‌ها، خیابان‌هایی جهت گردش به دور باغچه‌ها و ورود به ساختمان ساخته شده است.

باغچه‌ها با گل‌های زنبق نرگس، یاس بنفش، گل محمدی، اطلسی، شاه‌پسند، شب‌بو و شمعدانی (متناسب با فصل) آراسته شده‌اند. در گوشه‌ای از باغچه نزدیک حوض چند درخت انار کاشته شده که در فصل پائیز برگ‌های زعفرانی و میوه‌های خوشرنگ از سرشاخه‌ها به روی آب حوض سرنگون شده و چهره زیبایی خود را در آئینه آبی شفاف حوض مشاهده می‌نمایند. در کنار دیوارهای گچ بری حیاط که خوش آب و رنگ هستند و قدی برافراشته دارند، داربستی زیبا جهت شاخه‌های

تاک برپاشده که در پایین خوشه‌های انگور زرد و قرمز از شاخه‌ها آویزان شده است.

در شمال حیاط، پله‌های سنگی پهن و کم ارتفاع با نرده‌های چوبی خوشرنگ و زیبا راه ورودی یا سرامیک و احیاناً با آجرهای مربع شکل خوش تراش فرش شده است و درهای منبت کاری اتاق‌ها که نقاشی‌هایی بروی آنها حکاکی شده با شیشه‌های رنگی به ایوان گشوده می‌شوند. این درهای بلند از چند قسمت ساخته شده‌اند. قسمت فوقانی آن هلالی شکل است و از قطعات ریز و درشت شیشه‌های رنگی تشکیل گردیده و به نام «ارسی» معروف است جلو درها، پرده‌های خوش نقش و کتان نصب شده، پرده‌ها در گرمای تابستان و سرمای زمستان به وسیله طناب و قرقره‌های چوبی که به دیوار بالائی ارسی رو به حیاط نصب گردیده پایین و بالا کشیده می‌شوند تا از درها محافظت نماید و

در معرض تابش تند آفتاب یا غم و نای برف و باران قرار نگیرند. کف اتاق‌ها سنگفرش شده و یا با نمد مستور گردیده است چند قالی یا قالیچه خوش نقش اصفهان به تناسب روی نمدها گسترده شده است. در بعضی از این اتاق‌های بزرگ که به «پنج دره» معروف است و امروز به آن «سالن» می‌گویند، حوضی به اندازه یک قالیچه از سنگ مرمر سفید یا سبز بسیار زیبا و خوش تراش با یک فواره ظریف و پاشویه‌ای زیبا لبریز از آب قرار دارد. دیوارهای اتاق گچ بری شده و نقاشی گردیده‌اند.

سقف‌ها چه گنبدی شکل و چه مربع مستطیل، همه مرتفع و گچ بری شده‌اند که مزین به نقاشی هستند. درهای اطراف سالن که به اتاق‌های همجوار مشرف است همه از چوب عالی و منبت کاری و شیشه‌های رنگی است. در قسمت بالای اتاق نجاری زیبایی از سنگ مرمر و پشم و سماق و سنگ‌های مرغوب دیگر

پرده‌های داخل سالن از مخمل‌های گلدار و برجسته بود که به طور بسیار زیبایی در اطراف آنها گلابتون دوزی با شکل‌های بسیار قشنگ؛ پوشانده می‌شد. در اطراف سالن از مخده‌هایی ابریشمی یا بالش‌هایی که رویه آنها حریرهای ابریشمی بود برای تکیه دادن استفاده می‌شد. در صورتی که از صندلی در داخل سالن استفاده می‌شد؛ رویه صندلی‌ها از مخمل‌های راه‌راه، ترمه و یا از زربفت (بسته به تمول خانواده) استفاده می‌شد.

داخل سالن استفاده می‌شد؛ رویه صندلی‌ها از مخمل‌های راه‌راه، ترمه و یا از زربفت (بسته به تمول خانواده) استفاده می‌شد. عقیده مردم اصفهان بر این بود که عروس هر چه بیشتر جهیزیه داشته باشد و یا کامل‌تر باشد؛ نزد فامیل داماد احترام بیشتری دارد و بدین منظور مقدار متناهی پارچه‌های مخمل، ترمه، حریر و زربفت همراه عروس به خانه داماد می‌فرستادند.

مجهز به شیشه‌های رنگی و شکل هندسی بسیار زیبا هستند. چادر نصب شده آن از جنس پنبه است که به صورت عمودی بالا و پائین می‌رفته و از قسمت درب بزرگ محافظت می‌کرد.

در داخل سالن که آن را «اورسی» می‌نامیدند؛ دارای تاقچه‌های گچ‌بری شده است که به صورت‌های مختلف طراحی و آماده می‌شد. در لبه این تاقچه‌ها پارچه‌های زربفت، ترمه و یا حریرهای نقش دار نصب می‌شد و بر روی آنها، قطعات و چراغ‌های قدیمی و عتیقه می‌گذاشتند. قطعات پارچه‌ای به شکل‌های مستطیل، مثلث و بیضی شکل تهیه و گلدوزی می‌شد و همراه با جهیزیه عروس در داخل سالن نصب می‌گردید.

پرده‌های داخل سالن از مخمل‌های گلدار و برجسته بود که به طور بسیار زیبایی در اطراف آنها گلابتون دوزی با شکل‌های بسیار قشنگ؛ پوشانده می‌شد. در اطراف سالن از مخده‌هایی ابریشمی یا بالش‌هایی که رویه آنها حریرهای ابریشمی بود برای تکیه دادن استفاده می‌شد. در صورتی که از صندلی در

ساخته شده است. در وسط سالن چلچراغ‌های قجری و دیوار کوب‌های لاله‌دار مصور شمعدان گونه با رنگ‌های مختلف آویزان است... این بود نمونه‌ای از خانه‌های اصفهان که تعدادی از آنها را با اشاره معرفی می‌کنیم که هر کدام در نوع خود یک شاهکار هستند

خانه نعل بندان، خانه واوولیان، خانه دیوید که اخیراً تبدیل به دانشکده پردیس شده است، خانه انگورستان ملک، خانه آبدار، خانه حقیقی، خانه شهشهانی، خانه خوش‌نویس، خانه شریف، خانه قزوینی‌ها، خانه شیخ‌الاسلام، خانه خرازی، خانه امین، خانه مارتا پیترز، خانه همائی و صدها خانه دیگر.

اینک که خانه‌های قدیم اصفهان معرفی شد؛ بد نیست بدانید که دکوراسیون داخلی منازل قدیم چگونه بوده است. در طرفین ساختمان دو گوشواره گچ‌بری و گچ‌کاری با طاق‌دیس بسیار زیبا که در پایین آنها قسمت ورودی می‌باشد که محل کفش‌کن و دارای ۴ پله برای ورود بوده مشاهده می‌شود. درب جلو دارای ۵ درب کشویی است که بالا و پائین می‌رود و درب‌ها دارای قطعات گره چینی و

